

**UCHWAŁA NR XVI/142/20
RADY GMINY ŁOMŻA**

z dnia 30 lipca 2020 r.

w sprawie Programu Aktywności Lokalnej Gminy Łomża pn. „AKTYWNA SPOŁECZNOŚĆ”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 713) w związku z art. 110 ust. 10 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1507 z późn. zm.) uchwala się, co następuje:

§ 1. Uchwala się Program Aktywności Lokalnej Gminy Łomża pn. „AKTYWNA SPOŁECZNOŚĆ”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady

Sławomir Zacharczyk

Załącznik do uchwały nr XVI/142/20
Rady Gminy Łomża
z dnia 30 lipca 2020 r.

Program Aktywności Lokalnej Gminy Łomża
pn. „Aktywna społeczność”

Opracował: Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Łomża

Łomża, lipiec 2020

Spis treści:

- I. Definicja Programu Aktywności Lokalnej.**
- II. Uzasadnienie realizacji Programu Aktywności Lokalnej.**
- III. Wprowadzenie.**
- IV. Opis sytuacji problemowej.**
- V. Diagnoza sytuacji grup wykluczonych społecznie.**
- VI. Odbiorcy programu – grupy docelowe.**
- VII. Cele Programu Aktywności Lokalnej Gminy Łomża „Aktywna społeczność”**
- VIII. Kierunki działań Programu Aktywności Lokalnej Gminy Łomża „Aktywna społeczność”**
- IX. Zasoby niezbędne do uzyskania założonych celów Programu Aktywności Lokalnej Gminy Łomża „Aktywna społeczność”**
- X. Szczegółowy opis i harmonogram planowanych działań Programu Aktywności Lokalnej Gminy Łomża „Aktywna społeczność”**
- XI. Przewidywane rezultaty realizacji Programu Aktywności Lokalnej Gminy Łomża „Aktywna społeczność”**
- XII. Realizatorzy Programu Aktywności Lokalnej Gminy Łomża „Aktywna społeczność”**
- XIII. Finansowanie Programu Aktywności Lokalnej Gminy Łomża „Aktywna społeczność”**
- XIV. Monitoring realizacji Programu Aktywności Lokalnej Gminy Łomża „Aktywna społeczność”**

I. Definicja Programu Aktywności Lokalnej.

W celu realizacji działań na rzecz aktywizacji społecznej i rozwiązywania problemów społeczności lokalnej oraz w celu zapewnienia współpracy i koordynacji działań instytucji i organizacji istotnych dla zaspokajania potrzeb członków społeczności lokalnej, ośrodek pomocy społecznej, inna jednostka organizacyjna samorządu terytorialnego lub organizacja pozarządowa może zainicjować partnerstwo lokalne, w celu realizacji programów aktywności lokalnej.

Program aktywności lokalnej to zaplanowane działania i przedsięwzięcia na rzecz rozwiązywania problemów lokalnych oraz integracji i aktywizacji społeczności lokalnej, realizowanych na zasadach partnerskich z instytucjami i organizacjami funkcjonującymi w środowisku lokalnym.

Program Aktywności Lokalnej (zwany dalej PAL) zakłada wspólne działania lokalnych podmiotów na rzecz uaktywnienia i pobudzenia potencjału grup oraz społeczności lokalnych, a także włączanie ich w życie społeczne.

Przedsięwzięcia w tym zakresie ukierunkowane są na organizowanie społeczności lokalnych poprzez edukację społeczną, inicjowanie grup samopomocowych, zachęcanie mieszkańców do udziału w lokalnych inicjatywach, promowanie działań wolontarystycznych, udostępnianie informacji o dostępnych usługach, budowanie pozytywnych związków między członkami społeczności.

Program Aktywności Lokalnej skierowany jest do osób w ramach konkretnego środowiska lub członków danej społeczności. Oznacza to, że w ramach programu można prowadzić działania aktywizacyjne adresowane do ludzi mieszkających na pewnej przestrzeni: dzielnicy, osiedlu, ulicy. Może to też być np. środowisko grupy zawodowej czy grupy społecznej.

Głównym celem Programu Aktywności Lokalnej jest praca z grupami znajdującymi się w niekorzystnym położeniu – wykluczonymi społecznie lub zagrożonymi tym zjawiskiem.

Celem Programu jest także kształtowanie więzi społecznych na danym terenie oraz kapitału społecznego. Program Aktywności Lokalnej wskazuje na problemy związane z funkcjonowaniem społeczności lokalnych i grup społecznych oraz wyznacza kierunki działań mających na celu poprawę sytuacji w tym zakresie i określa mechanizmy wzmacniające efektywność zmian.

Budowa zintegrowanego społeczeństwa pozwoli, aby każda osoba, bądź rodzina mogła realizować swoje plany i aspiracje życiowe, a w trudnych sytuacjach mogła uzyskać pomoc i wsparcie ze strony wspólnoty oraz działających w jej ramach instytucji i organizacji.

Ponadto PAL pozwala na realizację zadań, które nakłada na ośrodki pomocy społecznej ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku (art. 3 pkt 2), która mówi: „Zadaniem pomocy społecznej jest zapobieganie sytuacjom, o których mowa w art. 2 ust.1, przez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem”

II. Uzasadnienie realizacji Programu Aktywności Lokalnej.

- Podstawa prawna programu:
 - art. 110 ust. 10 lub ustawy o pomocy społecznej zgodnie z którym, Rada gminy lub Rada powiatu, biorąc pod uwagę potrzeby w zakresie pomocy społecznej, opracowuje i kieruje do wdrożenia lokalne programy pomocy społecznej.
- Podstawy strategiczne i programowe tworzenia programu:

Program Aktywności Lokalnej będzie realizowany zgodnie z zasadą pomocniczości przy udziale środków własnych samorządu i finansowania zewnętrznego, w tym ze środków budżetu państwa i funduszy unijnych. Nieodzowna więc jest korelacja Programu z kierunkami strategicznymi określonymi w dokumentach rządowych i wspólnotowych:

1. Strategia Europa 2020.

Celem jest realizacja strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego **włączeniu społecznemu**.

Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu wyróżnia gospodarka charakteryzująca się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniająca spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną. Dążeniem ukierunkowanym na rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu jest:

- podniesienie stopy zatrudnienia w Europie – czyli więcej lepszych miejsc pracy, zwłaszcza dla kobiet, młodych ludzi i pracowników starszych wiekiem,
- pomaganie młodym ludziom w przewidywaniu zmian i radzeniu sobie z nimi dzięki inwestycjom w podnoszenie kwalifikacji i szkolenia, modernizację rynków pracy i systemów opieki społecznej, zagwarantowanie, że cała UE odniesie korzyści z wzrostu.

Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu wspierany jest za pomocą dwóch inicjatyw przewodnich:

- Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia

- osoby prywatne – wspieranie ich w zdobywaniu **nowych kwalifikacji**, dostosowywaniu się do stale ewoluującego rynku pracy i pomyślnym przechodzeniu na inną ścieżkę kariery
- społeczności – modernizacja **rynków pracy**, po to by podnieść poziom zatrudnienia, zmniejszyć stopę bezrobocia, zwiększyć wydajność pracowników i zapewnić trwałość europejskich modeli społecznych.

- Europejski program walki z ubóstwem

zapewnienie **spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej**

zagwarantowanie przestrzegania praw podstawowych osób ubogich i wykluczonych społecznie, zapewnienie im godnych warunków oraz umożliwienie im aktywnego udziału w życiu społeczeństwa
zmobilizowanie sił, aby wspomóc integrację takich osób ze społecznościami, w których żyją, a także ułatwić im zdobycie kwalifikacji i znalezienie pracy oraz uzyskanie dostępu do świadczeń społecznych.

2. Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020.

Polityka regionalna jest ukierunkowana na wzmacnianie i wykorzystanie potencjałów endogenicznych terytoriów dla osiągnięcia celów **rozwoju kraju – kreowania wzrostu, zatrudnienia i spójności**.

Strategia rozwoju województwa, określa zasady, obszary i kierunki interwencji polityki rozwoju regionu w horyzoncie czasowym niewykraczającym poza okres objęty aktualnie obowiązującą średniookresową strategią rozwoju kraju .

Przez **politykę rozwoju** rozumie się zespół wzajemnie powiązanych działań podejmowanych i realizowanych w celu zapewnienia:

- trwałego i zrównoważonego rozwoju kraju,
- spójności społeczno-gospodarczej, regionalnej i przestrzennej,

- podnoszenia konkurencyjności gospodarki oraz tworzenia nowych miejsc pracy w skali krajowej, regionalnej lub lokalnej.

Politykę rozwoju prowadzą: Rada Ministrów, samorząd województwa oraz samorząd powiatowy i gminny.

Podstawowymi elementami strategii rozwoju województwa są diagnoza obecnej sytuacji regionu oraz wyznaczone na jej podstawie główne wyzwania i cele rozwojowe, które powinny zostać zrealizowane przez samorząd województwa podlaskiego i inne zaangażowane podmioty.

- Cel strategiczny 1. Konkurencyjna gospodarka;
- Cel strategiczny 2. Powiązania krajowe i międzynarodowe;
- Cel strategiczny 3. Jakość życia.

Przyjęte cele strategiczne zakładają równoległe prowadzenie działań na trzech kierunkach, tak aby zapewnić odpowiednio:

1. Wzrost przedsiębiorczości i konkurencyjności gospodarki;
2. Rozwój krajowych i międzynarodowych powiązań społeczno-gospodarczych regionu;
3. Wzrost jakości życia mieszkańców.

Wybrane cele i kierunki działań w ramach, których będzie prowadzona realizacja założeń strategii:

Cel strategiczny 1. Konkurencyjna gospodarka;

- Cel operacyjny 1.3 Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców regionu.

Podstawowym wyzwaniem jest sprawny, wysokiej jakości system edukacji, w tym ustawicznej i szkoleń, dopasowany do potrzeb gospodarczych i społecznych.

Główne kierunki interwencji:

- Poprawa dostępności do wysokiej jakości kształcenia i szkolenia dostosowanego do potrzeb rynku pracy
- Aktywizacja zawodowa osób o utrudnionym dostępie do rynku pracy

- Cel operacyjny 1.4 Kapitał społeczny jak katalizator procesów rozwojowych

W Strategii Europa 2020 inwestycje w kapitał społeczny zostały uznane za jeden z kluczowych czynników przyczyniających się do osiągania większej spójności społecznej i budowy społeczeństwa opartego na wiedzy.

Budowa kapitału społecznego to dbanie o zdrowe relacje społeczne, o dobro wspólne i współpracę. Dlatego tak istotne jest wzmacnianie społecznych i obywatelskich kompetencji mieszkańców regionu oraz wspieranie dialogu społecznego.

Nie bez znaczenia jest także kształtowanie kompetencji sprzyjających kooperacji, takich jak tolerancja, otwartość, innowacyjność i kreatywność.

Z perspektywy zaufania, stanowiącego jeden z wyznaczników kapitału społecznego, istotna jest także poprawa jakości działania instytucji publicznych, szczególnie w sferze komunikacji z obywatelem. Sprawna administracja to nie tylko efektywne dysponowanie środkami publicznymi, ale przede wszystkim odwołanie się do wartości społeczeństwa obywatelskiego i zasady partnerstwa.

Podstawą budowania silnego kapitału społecznego jest z jednej strony wzmacnianie więzi opartych na wspólnej tożsamości i umiejętności do jej ciągłej, twórczej reinterpretacji. Z drugiej jego integralnym elementem jest otwartość na inne wzorce kulturowe, umiejętność współdziałania i współżycia osób reprezentujących różne wartości, tradycje, normy zachowań i sposoby życia.

Obydwie te postawy są ze sobą silnie związane i warunkowane przez znajomość własnej tradycji, kultury, historii oraz indywidualną kreatywność, otwartość na inspiracje i nowe rozwiązania. Kluczowe jest w tym aspekcie wzmocnienie znaczenia kultury w rozwoju społeczno-gospodarczym regionu. Kultura może być potencjalnie istotnym czynnikiem dynamizującym rozwój społeczno-gospodarczy województwa.

Główne kierunki interwencji:

- Kształtowanie postaw społecznych i obywatelskich oraz wspieranie dialogu społecznego,
- Efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego,
- Sprawna administracja,
- Poprawa skuteczności zarządzania regionalnego i lokalnego.

Cel strategiczny 3. Jakość życia,

Wszystkie działania władzy publicznej powinny sprzyjać kształtowaniu się wysokiej jakości życia obywateli. Na jakość życia wpływa wysokość dochodów i związane z tym wzrost gospodarczy.

- Cel operacyjny 3.1 Zmniejszenie negatywnych skutków problemów demograficznych

Problemy demograficzne, takie jak spadek liczby ludności, starzenie się społeczeństwa, presja migracyjna, dysproporcje w rozmieszczeniu siły roboczej, wskazywane są jako kluczowe wyzwania polityki społeczno-gospodarczej nie tylko na poziomie europejskim, krajowym, ale także regionalnym.

W odniesieniu do województwa podlaskiego niewątpliwie jednym z głównych problemów jest ujemne saldo migracji oraz prognozowany dalszy spadek liczby ludności. W świetle powyższych zagrożeń nieuniknione jest podjęcie działań mających na celu neutralizowanie efektów zmian demograficznych, w tym podtrzymanie aktywności zawodowej i społecznej, w szczególności osób starszych, rozwój usług opiekuńczych i opieki długookresowej nad osobami zależnymi, rozwój infrastruktury związanej z czasem wolnym z uwzględnieniem potrzeb osób starszych.

Istotnym obszarem działania będzie tworzenie warunków sprzyjających godzeniu ról rodzinnych i zawodowych, w tym poprzez rozwój systemu opieki nad dziećmi. Należy poprawić dostępność oraz jakość edukacji przedszkolnej. Przy stale zmniejszającej się liczbie osób w wieku edukacji szkolnej sektor edukacji formalnej będzie musiał się dostosować do zapewnienia usług i poprawy jakości kształcenia ustawicznego.

Metodą łagodzenia skutków niżu demograficznego jest także zwiększanie uczestnictwa w rynku pracy, tworzenie elastycznych warunków pracy, w tym zatrudnienia w niepełnym wymiarze godzin bądź

telepracy oraz pomoc pracownikom, zwłaszcza starszym, w nabyciu i podtrzymaniu umiejętności i kwalifikacji niezbędnych do pracy.

Główne kierunki interwencji:

- Wsparcie rodzin w opiece nad dzieckiem i osobami zależnymi,
- Rozwój nowoczesnych, dobrze adresowanych usług społecznych,
- Wsparcie aktywności zawodowej i społecznej osób starszych, umożliwiające lepsze wykorzystanie ich potencjału

- Cel operacyjny 3.2 Poprawa Spójności Społecznej

Jednym z zasadniczych celów Strategii Europa 2020 jest eliminacja ryzyka ubóstwa i wykluczenia.

Poprawa spójności społecznej jest możliwa poprzez wsparcie grup najbiedniejszych, odniesienie do solidarności pokoleń – niwelowanie ubóstwa, wspieranie młodzieży, osób niepełnosprawnych i imigrantów.

Istotnym elementem będzie zwiększenie dostępu do różnego rodzaju usług społecznych, co sprzyjać będzie ograniczaniu pogłębiania się sfery ubóstwa.

Kluczowe będzie wzmocnienie roli ekonomii społecznej poprzez wspieranie rozwoju przedsiębiorczości społecznej i innych form przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz rozwój współpracy instytucjonalnej na rzecz ekonomii społecznej.

Priorytetowo traktowane będą działania z zakresu aktywnej integracji.

Kierunki interwencji:

- Współpraca i rozwój potencjału instytucjonalnego w obszarze pomocy i integracji społecznej,
- Wsparcie osób wykluczonych społecznie, zagrożonych wykluczeniem społecznym, dysfunkcją lub przeżywających trudności

3. Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020 jest jednym z instrumentów realizacji Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020 /

- RPOWP stanowi instrument Umowy Partnerstwa, która określa strategię funduszy unijnych w ramach trzech polityk europejskich, tj. polityki spójności, wspólnej polityki rolnej i wspólnej polityki rybołówstwa w Polsce w latach 2014-2020.
- RPOWP 2014-2020 przyczynia się do realizacji celów Strategii Europa 2020.
- Pakiet legislacyjny dla polityki spójności na lata 2014-2020 określił zasady prawne i ramy strategiczne oraz 11 celów tematycznych, na których ma się skupiać wsparcie z Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych;

Cel tematyczny 9 – Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją

- Regionalny Program operacyjny Województwa Podlaskiego jest programem dwufunduszowym, współfinansowanym jednocześnie z:
 - EFRR – Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego

- EFS – Europejskiego Funduszu Społecznego

Program obejmuje 33 priorytety inwestycyjne w ramach 9 celów tematycznych, które zostały ujęte w 10 osiach priorytetowych.

Oś Priorytetowa 9: Rozwój lokalny.

W ramach polityki spójności na lata 2014-2020, nowym instrumentem terytorialnym jest „Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność” /RLKS/

RLKS służy rozwojowi lokalnemu oraz rozwojowi obszarów wiejskich, miejskich i podmiejskich.

RLKS jest specjalnym narzędziem, które można stosować na poziomie niższym niż regionalny i które uzupełnia inne rodzaje wsparcia zapewnianego na poziomie lokalnym.

Może aktywować i angażować lokalne społeczności i organizacje, tak by przyczyniały się do inteligentnego i zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu.

RLKS wzmacnia spójność terytorialną i umożliwia osiągnięcie konkretnych celów politycznych, także w ramach stosunków z partnerami spoza UE. Umożliwia uzyskanie długotrwałego wzrostu dzięki skutecznemu wykorzystaniu europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych z myślą o tworzeniu nowych miejsc pracy dobrej jakości i przedsiębiorstw z uwzględnieniem kierowanych przez społeczność działań w dziedzinie zmiany klimatu i zrównoważonego rozwoju, zgodnie ze strategią „Europa 2020”.

Rozwój lokalny kierowany przez społeczność (RLKS) jest jednym z instrumentów wspierających rozwój terytorialny w perspektywie finansowej 2014-2020, umożliwiającym lokalnym społecznościom inicjowanie i realizację w sposób partycypacyjny działań rozwojowych odpowiadających na wyzwania społeczne, środowiskowe i gospodarcze danego obszaru.

Dzięki zastosowaniu podejścia RLKS możliwy będzie nie tylko zrównoważony rozwój na poziomie lokalnym, który jest szczególnie ważnym elementem niezbędnym dla efektywnego i pełnego wykorzystania zasobów oraz potencjału regionu, ale też w rezultacie przyczyni się do zwiększenia aktywności obywatelskiej i rozwoju społeczno-gospodarczego.

W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 realizacja instrumentu RLKS będzie odbywała się w formule bezpośredniej, zgodnie z którą przewiduje się realizację jedno lub wielofunduszowych **Lokalnych Strategii Rozwoju (LSR)** na całym obszarze województwa, zgodnie z zasadami wskazanymi w Umowie Partnerstwa.

Instrumentowi RLKS została dedykowana jednofunduszowa oś priorytetowa, w ramach której przewidziano realizację priorytetu inwestycyjnego.

9vi Strategie rozwoju lokalnego realizowane przez społeczność finansowanego z EFS.

Dodatkowo w formule RLKS wdrażany będzie priorytet inwestycyjny **9d Inwestycje dokonywane w kontekście strategii na rzecz rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność finansowany z EFRR w ramach Osi priorytetowej VIII.**

Pomimo zaprogramowania RLKS w ramach CT9, instrument będzie mógł realizować zakres wsparcia również innych celów tematycznych, w zależności od zdiagnozowanych lokalnych problemów i potrzeb.

Celem RLKS jest wzrost aktywności społeczności lokalnych oraz wspieranie oddolnych inicjatyw na rzecz rozwoju lokalnego.

Instrument RLKS będzie realizowany przez **Lokalne Grupy Działania (LGD)** tworzone przy udziale zarówno instytucji publicznych, społecznych, gospodarczych, jak i prywatnych, przy czym na poziomie decyzyjnym żadna z grup interesu nie będzie posiadała więcej niż 49% praw głosu.

Każda LGD przygotowała do realizacji zintegrowaną i wielosektorową **Lokalną Strategię Rozwoju (LSR)**, zaprojektowaną przy udziale wszystkich partnerów z uwzględnieniem lokalnych potrzeb i potencjału obszaru objętego jej działaniem.

Strategia ma służyć realizacji celów i priorytetów, które mimo iż wyznaczone zostaną na poziomie lokalnym tak, aby odpowiadać na lokalne potrzeby, muszą być spójne z celami programów, w ramach których strategia będzie realizowana.

Dzięki możliwości opracowania wielofunduszowych LSR, działania realizowane poprzez RLKS w województwie podlaskim mogą być finansowane z czterech funduszy (EFRR, EFS, EFRROW, EFMR), każdorazowo z zachowaniem zasad właściwych dla danego funduszu.

4. Strategia Polityki Społecznej Województwa Podlaskiego do roku 2020

Strategia Polityki Społecznej Województwa Podlaskiego do roku 2020 jest narzędziem wspierania pozytywnych zmian w województwie podlaskim i reagowania na zmiany pojawiające się w otoczeniu społecznym.

Zmieniająca się rzeczywistość wywiera ogromny wpływ na obraz współczesnego społeczeństwa. Wraz z zachodzącymi zmianami rodzą się nowe możliwości i szanse rozwoju. Jednakże szybka zmiana współczesnego świata stanowi również istotne zagrożenia. Ciągłe wiele osób, a także grup społecznych dotyka problem wykluczenia społecznego. Obserwowany jest niedostateczny stan diagnozy problemów marginalizacji i ekskluzji oraz niezadowalający stan rozwiązań systemowych wobec kategorii społecznych zagrożonych tymi procesami.

Celem Strategii jest zapewnienie, w warunkach ciągłych przemian, kompleksowego wsparcia osobom i grupom społecznym oraz stałe i efektywne dostarczanie profesjonalnych rozwiązań umożliwiających zapobieganie i rozwiązywanie problemów społecznych, w oparciu o posiadaną wiedzę i zdobyte doświadczenie kadr oraz wysoki poziom integracji społecznej.

Misją Strategii Polityki Społecznej Województwa Podlaskiego do roku 2020 jest:

Wzrost jakości życia mieszkańców województwa podlaskiego zapewniający możliwość integracji, wypełniania ról społecznych i równego dostępu do wszelkich praw, zasobów, dóbr i usług.

Misję polityki społecznej województwa podlaskiego, zgodnie z wymaganiami stawianym przez współczesne otoczenie, urzeczywistnią będą samorządy wszystkich szczebli, dobrze wykształcone i przygotowane kadry jednostek pomocy społecznej oraz aktywne środowiska społeczne. W dokumencie przedstawiono kompleksowe podejście do rozwiązywania najbardziej newralgicznych problemów

społecznych. Zapisy Strategii będą osiąganę poprzez realizację programów wojewódzkich. Dokumenty te określają propozycje interwencji i kierunki niezbędnych działań poszczególnych obszarów.

I Obszar strategiczny: Zaspokajanie potrzeb rodzin w województwie podlaskim.

Obszar definiuje następujące cele strategiczne:

1. zmniejszenie negatywnych skutków zjawisk demograficznych,
2. wzmocnienie potencjału i kompetencji rodzin w województwie podlaskim,
3. rozwój zasobów ludzkich i instytucji w obszarze wspierania rodziny,
4. zmniejszenie i rozwiązywanie negatywnych skutków problemów alkoholowych,
5. zwiększenie stopnia ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego,
6. rozwój infrastruktury kultury,
7. rozwój czytelnictwa i nowoczesnych technik informatycznych, sprzyjających rozwijaniu zainteresowań w sferze kultury,
8. poprawa spójności społecznej.

II Obszar strategiczny: Wypełnianie funkcji rodziny (rodziny z osobami zależnymi, bezpieczeństwo)

Obszar definiuje następujące cele strategiczne:

1. wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałanie ich wykluczeniu społecznemu,
2. aktywizacja i rozwój usług na rzecz rodzin,
3. rozwój usług, aktywizacja społeczna i edukacja seniorów,
4. rozwój systemu wspierania rodziny i opieki nad dzieckiem,
5. zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie.

III Obszar strategiczny: Profilaktyka oraz oferta leczenia w systemie ochrony zdrowia

Obszar definiuje następujące cele strategiczne:

1. zwiększenie skuteczności ochrony ofiar przemocy w rodzinie i zwiększenie dostępności pomocy,
2. zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych i korekcyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie,
3. rozwój działań profilaktycznych,
4. leczenie, rehabilitacja, ograniczenie szkód zdrowotnych i reintegracja społeczna,
5. rozwiązywanie problemów alkoholowych,
6. ograniczenie rozpowszechniania się zakażenia HIV,
7. zapewnienie odpowiedniego dostępu do informacji i usług w zakresie profilaktyki HIV/AIDS,
8. poprawa stanu zdrowia społeczeństwa oraz bezpieczeństwa publicznego.

IV Obszar strategiczny: Wzrost zatrudnienia i mobilności zawodowej

Obszar definiuje następujące cele strategiczne:

1. wzrost zatrudnienia osób niepełnosprawnych,

2. rozwój działających przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej oraz tworzenie nowych,
3. wyższa aktywność zawodowa i integracja społeczna,
4. lepsza edukacja i wyższe kwalifikacje zawodowe.

V Obszar strategiczny: Efektywna pomoc społeczna

Obszar definiuje następujące cele strategiczne:

1. ograniczenie skali zjawiska wykluczenia społecznego,
2. rozwój aktywnych form pomocy i integracji społecznej,
3. wspieranie rozwoju zasobów pomocy społecznej i wsparcia rodziny,
4. poprawa spójności społecznej,
5. badanie i monitoring problemu narkotyków i narkomanii,
6. rozwój zasobów ludzkich i instytucji w obszarze wspierania rodziny,
7. rozwój systemu wspierania rodziny i opieki nad dzieckiem,
8. współdziałanie z instytucjami i organizacjami pozarządowymi,
9. promocja i edukacja ekonomii społecznej,
10. wzmocnienie i rozwój koordynacji i współpracy instytucjonalnej w obszarze ekonomii społecznej,
11. efektywne zarządzanie w kulturze, edukacji w zakresie kształtowania kompetencji kulturowych,
12. integrowanie działań podejmowanych przez samorządy lokalne oraz inne instytucje realizujące zadania z zakresu profilaktyki HIV/AIDS.

VI Obszar strategiczny: Kapitał społeczny

Obszar definiuje następujące cele strategiczne:

1. rozwój społeczeństwa obywatelskiego i zwiększenie poziomu zaspokojenia potrzeb społecznych na terenie województwa oraz wspomaganie zrównoważonego rozwoju,
2. stymulowanie i wspomaganie lokalnych inicjatyw,
3. wspieranie działań organizacji pozarządowych,
4. współdziałanie z instytucjami i organizacjami pozarządowymi,
5. wzmocnienie i rozwój koordynacji i współpracy instytucjonalnej w obszarze ekonomii społecznej,
6. aktywizacja lokalnych rynków pracy,
7. wzrost poziomu uczestnictwa w kulturze,
8. rozwój środowisk twórczych i wykorzystywanie ich kreatywności do rozwoju regionu,
9. stworzenie warunków do dialogu międzykulturowego, wspieranie inicjatyw mniejszości narodowych, etnicznych i wyznaniowych.

5. Lokalna Strategia Rozwoju.

Lokalna Strategia Rozwoju jest dokumentem, który stanowi podstawę do działań podejmowanych przez Lokalną Grupę Działania.

Istotą LSR jest wskazanie kierunków rozwoju obszaru objętego LSR. Lokalna Strategia Rozwoju jest dokumentem, który został opracowany z udziałem społeczności lokalnych.

Podstawą dla tworzenia LSR były szeroko zakrojone konsultacje społeczne, w których udział wzięły podmioty publiczne, społeczne, gospodarcze oraz mieszkańcy z naszego terenu. W trakcie tych konsultacji zostały zidentyfikowane potrzeby lokalnego środowiska, a także uwarunkowania przestrzenne, geograficzne, przyrodnicze, które wytyczyły kierunki rozwoju obszaru objętego LSR.

Lokalna Strategia Rozwoju to sposób wyznaczania celów, kierunków i sposobów działania, będących reakcją na otoczenie w sytuacji szybko zachodzących zmian. Zadaniem strategii jest dostarczenie podstaw racjonalnego działania skierowanego do lokalnej społeczności, ze szczególnym uwzględnieniem grup defaworyzowanych.

Grupy defaworyzowane na obszarze LGD.

Rodzaje grup defaworyzowanych oraz przedsięwzięcia kierowane do grup defaworyzowanych :

- osoby długotrwale bezrobotne,
- kobiety (szczególnie przebywające na urloпах macierzyńskich i wychowawczych),
- osoby do 35 r.ż., osoby powyżej 50 r.ż.,
- osoby bez doświadczenia zawodowego (o niskich kwalifikacjach),
- osoby korzystające z pomocy społecznej.

Wypracowane przez społeczność lokalną założenia do LSR wpisują się wprost w Cel RLKS: Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją.

Wszystkie trzy Cele Ogólne LSR wpisują się we wzrost poziomu kapitału społecznego – zwiększanie partycypacji i aktywności obywatelskiej zarówno w sferze społecznej, gospodarczej i środowiskowej.

Cele Lokalnej Strategii rozwoju:

Cel 1: Wzrost konkurencyjności gospodarczej obszaru LGD i wsparcie włączenia społecznego

Realizacja założeń Celu ogólnego będzie możliwa dzięki przyjęciu założeń o realizacji przedsięwzięć wpisujących się w dwa cele szczegółowe:

1.1 Wsparcie przedsiębiorczości na obszarze LGD.

1.2 Podniesienie kompetencji zawodowych osób z obszaru LGD, szczególnie grup defaworyzowanych.

Cel 2: Wzrost atrakcyjności obszaru LGD

2.1 Rozbudowa i modernizacja infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej oraz rewitalizacja i poprawa estetyki miejscowości na obszarze LGD.

2.2 Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców.

Cel 3: Rozwój kapitału społecznego obszaru LGD

3.1 Integracja i aktywizacja mieszkańców obszaru LGD.

3.2 Podniesienie kwalifikacji mieszkańców obszaru LGD.

6. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łomża na lata 2018-2025 skierowana jest na rozszerzenie i pogłębienie form wsparcia najbardziej potrzebujących, pomoc osobom wykluczonym społecznie oraz rozwój instytucji, stowarzyszeń i organizacji pozarządowych w sferze rozwiązywania problemów społecznych.

Strategia jest wyrazem zintegrowanego planowania społecznego. W najbardziej ogólnym ujęciu oznacza sposób osiągania wyznaczonych celów poprzez sterowanie procesem rozwoju w obszarze integracji społeczności i polityki społecznej.

Cele integracji są wyrazem dążeń i aspiracji zmierzających do rozwiązania zidentyfikowanych problemów, likwidacji barier i zagrożeń oraz do wykorzystania wszelkich szans tkwiących w potencjale ludzkim i materialnym.

Strategia pozwala zaplanować harmonijny plan rozwoju, przygotować konspekt działań zgodny z wcześniej wypracowaną wizją, ze szczegółowym podziałem na najważniejsze obszary oraz ich poszczególne etapy realizacji.

Pomogą one przybliżyć nas do wcześniej ustalonych założeń.

Z powyższych oczekiwań co do działań w obszarach rozwiązywania problemów społecznych zostały sformułowane cele nadrzędne strategii:

- A. Zapewnienie godziwej egzystencji osobom nie będącym w stanie samodzielnie funkcjonować**
- B. Przeciwdziałanie patologiom społecznym wewnątrz rodziny.**
- C. Poprawa oferty świadczonych usług dla osób starszych**
- D. Poprawa i rozszerzenie usług społecznych w zakresie rozwiązywania problemów mieszkańców Gminy**

Główne kierunki rozwoju społecznego gminy powinny skupić się z jednej strony na pomocy i wsparciu grupom najsłabszym: wpływając na ograniczenie psychospołecznych skutków bezrobocia, ubóstwa i zabezpieczaniu potrzeb osób starszych, chorych i niepełnosprawnych – przeciwdziałając ich wykluczeniu.

W niedostatecznie rozwiniętym obszarze edukacji, zdrowia i zabezpieczenia czasu wolnego zadbać o wzmocnienie roli rodziny w kształtowaniu postaw dzieci/młodzieży, zabezpieczyć dostęp do profilaktyki, rozwijać infrastrukturę społeczną i komunikacyjną, a także integrację osób niepełnosprawnych.

Prowadząc powyższe działania, gmina będzie mogła ukierunkować się na (cel I) rozwój kapitału społecznego, aktywny udział mieszkańców w procesach partycypacyjnych, przez co będzie miała większe szanse na zatrzymanie na swoim terenie najlepiej wykształconych osób.

III. Wprowadzenie

Program Aktywności Lokalnej Gminy Łomża pn. „Aktywna społeczność”, zwany dalej PAL wskazuje na problemy związane z funkcjonowaniem społeczności lokalnej i grup społecznych, wyznacza kierunki działań w zakresie aktywizacji lokalnej mieszkańców, mające na celu poprawę

sytuacji w tym zakresie oraz określa mechanizmy wzmacniające efektywność zmian, jak również stwarza warunki dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Służy ponadto wzmacnianiu spójności społecznej i terytorialnej na rzecz zrównoważonego rozwoju społecznego.

Program Aktywności Lokalnej Gminy Łomża pn. „Aktywna społeczność” realizowany będzie w ramach projektu „Aktywna społeczność Gminy Łomża i Wizna”, współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, przewiduje działania o charakterze aktywizacyjnym oraz integracyjnym, którymi objęci zostaną mieszkańcy gmin: Łomża i Wizna. Planowane działania mają przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu na poziomie subiektywnego odczucia społeczności lokalnych tych gmin, ale również na poziomie obiektywnej oceny innych mieszkańców miasta. Realizacja Programu wpłynie również na stworzenie pozytywnego wizerunku Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Łomża.

Projekt „Aktywna społeczność Gminy Łomża i Wizna” realizowany będzie w formule partnerstwa pomiędzy: Gminą Łomża, Gminą Wizna, Ośrodkiem Pomocy Społecznej Gminy Łomża, Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Wiźnie i Placówką Kształcenia Ustawicznego „LOGOS” Centrum Edukacyjne Jan Romańczuk z Łomży będącym Liderem projektu.

PAL jest dokumentem tworzącym proces programowych działań służących kształtowaniu warunków sprzyjających powstawaniu więzi społecznych. Program przewiduje realizację działań przyczyniających się do rozwoju społecznego gminy Łomża, wynikiem czego będzie podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców. Działania w ramach programu ograniczają wykluczenie społeczne, a tym samym wzmacniają aktywne i twórcze zasoby ludzkie, istotne dla rozwoju.

Tworzenie racjonalnej sieci pomocy osobom, społecznościom mającym trudności z funkcjonowaniem w nowoczesnych strukturach społecznych jest niezbędne i służy rozwojowi lokalnemu; definiowanemu jako proces rozwiązywania lokalnych problemów i zaspokajania indywidualnych oraz zbiorowych potrzeb, przy aktywnym zaangażowaniu mieszkańców.

Rozwój lokalny wykorzystuje zarówno lokalne zasoby ludzkie, materialne, środowiskowe i kulturowe, jak i interakcje, przede wszystkim, wspólnotowe jednostek w procesie aktywizacji na rzecz lokalnego środowiska. Pozwala to w dalszej perspektywie osiągnąć zmianę (postęp) kulturalny, społeczny i gospodarczy w środowisku lokalnym. Zniweluje to dalsze pogarszanie się sytuacji ludzi zamieszkujących na terenie gminy Łomża i zmniejszy dziedziczenie przez następne pokolenie negatywnych wzorców zachowania.

Spojrzenie na jednostkę w perspektywie wzajemnej zależności pomiędzy innymi jednostkami należącymi do wielu grup (takich jak rodzina, grupa sąsiedzka, środowisko pracy) oraz danego otoczenia społecznego, oddziaływanie poprzez zmianę całego środowiska, pozwala na skuteczniejszą zmianę postaw i mentalności jednostek.

W Programie Aktywności Lokalnej Gminy Łomża wykorzystane zostaną istniejące zasoby instytucjonalne i organizacyjne, które zostaną zaangażowane w pracę, bądź współpracę na rzecz społeczności lokalnej w oparciu o partnerstwo relacji.

PAL jest zestawieniem powiązanych działań zaplanowanych do realizacji na rzecz aktywizacji społecznej i rozwiązywania problemów społeczności lokalnej.

Działania te mają na celu udzielenie wsparcia, ukierunkowanego na zwiększenie uczestnictwa mieszkańców w życiu społecznym oraz rozwój lokalnych inicjatyw na rzecz rozwiązywania problemów społecznych.

Ważnym aspektem w tym zakresie jest budowanie zintegrowanych społeczności, w których każda osoba i rodzina będzie mogła realizować swoje zamierzenia i życiowe aspiracje, a w trudnych sytuacjach uzyskiwać niezbędną pomoc i wsparcie ze strony społeczności oraz działających w jej ramach instytucji i organizacji. Niezbędne jest wspieranie procesu samoorganizacji społeczności lokalnych, tworzenie warunków sprzyjających ich powstawaniu oraz budowanie ich obywatelskiej świadomości.

Program Aktywności Lokalnej Gminy Łomża pn. „Aktywna społeczność”, określa zadania ukierunkowane na pomoc osobom i rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej, przeżywającym problemy w dostępie do zasobów rynku pracy i dóbr społeczno-gospodarczych, zdiagnozowanym jako grupy szczególnego ryzyka wykluczenia społecznego.

Zadania w ramach programu zmierzają do zmotywowania, do podejmowania prób poprawy swojej sytuacji.

Zgodnie z celem pomocy społecznej wynikającym z art.3 ust.2 ustawy o pomocy społecznej, PAL pozwoli na realizację działań umożliwiających udzielanie im pomocy w odbudowywaniu i podtrzymywaniu umiejętności uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej, w powrocie do pełnienia ról społecznych w miejscu zamieszkania lub w miejscu pracy, w samoorganizowaniu się i podejmowaniu przez nich wspólnych inicjatyw i przedsięwzięć w zakresie aktywizacji zawodowej i społecznej.

Realizacja programu ukierunkowana jest na stymulowanie aktywności społeczności lokalnej. W rezultacie ma przynieść efekty w szczególności w postaci większego upodmiotowienia lokalnej społeczności, lepszego dopasowania usług do potrzeb mieszkańców, zwiększenia zaangażowania podmiotów niepublicznych w świadczenie usług publicznych, wykorzystanie lokalnych zasobów.

Celem głównym Programu jest realizowanie polityki integracji społecznej poprzez aktywizowanie lokalnej społeczności gminy Łomża ze szczególnym uwzględnieniem środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym i tym samym przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego.

Priorytetowe działania przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu realizowane będą przez wykorzystanie instrumentów aktywnej integracji o charakterze społecznym, zawodowym, edukacyjnym, zdrowotnym.

Realizacja Programu oparta jest na partnerstwie i współpracy w zakresie organizowania na terenie gminy Łomża przedsięwzięć wykorzystujących aktywne formy pomocy. Koordynatorem i głównym realizatorem Programu jest Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Łomża. Współrealizatorami są podmioty, instytucje i organizacje działające w sferze polityki społecznej gminy.

Przyjęte w Programie Aktywności Lokalnej Gminy Łomża pn. „Aktywna społeczność” koncepcje i kierunki działań są zgodne z założeniami wynikającymi z dokumentów strategicznych krajowych, wojewódzkich, gminnych:

- Strategii Rozwoju Kraju 2020, Ministerstwa Rozwoju Regionalnego;
- Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej;
- Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020.
- Strategia Polityki Społecznej Województwa Podlaskiego do roku 2020.
- Program Rozwoju Gminy Łomża do roku 2020.
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łomża na lata 2018-2025.

Program Aktywności Lokalnej będzie realizowany zgodnie z zasadą pomocniczości przy udziale środków własnych samorządu i finansowania zewnętrznego, w tym ze środków budżetu państwa i funduszy unijnych. Nieodzowna więc jest korelacja Programu z kierunkami strategicznymi określonymi w dokumentach rządowych i wspólnotowych:

- Strategia Europa 2020.
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020.
- Instrument terytorialny Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność.

Głównym wyzwaniem **Programu Aktywności Lokalnej** Gminy Łomża pn. „Aktywna społeczność” jest aktywizacja społeczności lokalnych do podejmowania działań sprzyjających rewitalizacji społecznej i kształtowaniu kapitału społecznego oraz odbudowywanie i wzmacnianie więzi społecznych, w celu wzmocnienia tożsamości lokalnej oraz wzrostu społecznego zaufania. Dzięki współodpowiedzialności lokalnych społeczności możliwe jest uzyskanie bardziej skoncentrowanych i trwałych efektów.

Korzyści Programu Aktywności Lokalnej:

- integracja społeczności lokalnej i grup społecznych oraz zwiększenie ich aktywności,
- wzrost poczucia przynależności do danej społeczności i współodpowiedzialności mieszkańców za procesy w niej zachodzące,
- poprawa funkcjonowania osób zagrożonych wykluczeniem oraz wykluczonych społecznie, skutkujące zmniejszeniem obszaru wykluczenia społecznego,
- podwyższenie jakości realizowanych działań środowiskowych oraz rozwijanie i wprowadzanie nowych form i metod w pracy ze społecznością lokalną,
- skuteczniejsze i efektywniejsze wykorzystanie istniejących zasobów ukierunkowane na realizację polityki integracji społecznej,
- wzrost zaangażowania organizacji lokalnych w zakresie podejmowania działań środowiskowych,
- wzajemne poznawanie się różnych instytucji oraz wymiana doświadczeń między nimi, przenoszenie doświadczeń i wiedzy,
- dostęp do metod działania innych instytucji, do dodatkowej wiedzy i umiejętności, co umożliwia generowanie większej liczby pomysłów,
- wzmocnienie własnej skuteczności poprzez wspólne działanie.

Efektem prowadzonych działań będzie rozwój społeczno-gospodarczy i związane z tym podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców, ze szczególnym uwzględnieniem grup defaworyzowanych - osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Ponadto realizacja Programu Aktywności Lokalnej pozwoli na rozszerzenie oferty pomocy społecznej i rozpropagowanie informacji na ten temat w środowisku lokalnym. Wpłynie również na kreowanie nowoczesnego wizerunku Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Łomża, dzięki czemu nie będzie postrzegany wyłącznie jako instytucja zaspokajająca materialne potrzeby wąskiej grupy indywidualnych klientów, lecz również jako jednostka inicjująca działania skierowane na rozwój lokalny definiowany jako proces rozwiązywania lokalnych problemów i zaspokajania indywidualnych oraz zbiorowych potrzeb, przy aktywnym zaangażowaniu mieszkańców.

Przy wykorzystaniu istniejących sił i zasobów Ośrodek stanie się centrum współpracy i partnerstwa ukierunkowanym na rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów społecznych.

„Program Aktywności Lokalnej Gminy Łomża” jest dokumentem integrującym, który informuje o rodzaju podejmowanych dotychczas działań w ramach prowadzenia aktywnej polityki społecznej w gminie Łomża oraz o zasadach i kierunkach jej rozwoju w przyszłości.

Należy również podkreślić, iż Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Łomża – jako beneficjent systemowy POKL (Program Operacyjny Kapitał Ludzki) – ma doświadczenie w realizacji przedsięwzięć z zakresu prowadzenia działań projektu systemowego w ramach Poddziałania 7.1.1 Program Operacyjny Kapitał Ludzki – Priorytet VII - „Promocja integracji społecznej”.

Organizowanie społeczności lokalnej to istotny element lokalnej strategii rozwiązywania problemów społecznych i wzmacniania spójności społecznej, zwłaszcza w społecznościach, środowiskach i grupach kategoryalnych zagrożonych wykluczeniem społecznym.

PAL będzie służył opracowaniu i realizacji projektów aktywności lokalnej skierowanych do społeczności lokalnej Gminy Łomża - dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych. W oparciu o PAL będą przygotowywane projekty w ramach Osi Priorytetowej IX. Rozwój lokalny, Działania 9.1 Rewitalizacja społeczna i kształtowanie kapitału społecznego.

IV. Opis sytuacji problemowej.

Sytuacja demograficzna.

Gmina Łomża na koniec 2019 roku liczyła – **11 162 mieszkańców**, w tym: 5 664 mężczyzn, 5 498 kobiet,

Na przestrzeni 2002-2019 liczba mieszkańców Gminy Łomża wzrosła o 18,4%. Gmina Łomża ma dodatni przyrost naturalny wynoszący 2. Jednocześnie obserwuje się przyrost liczbowy w grupie osób w wieku poprodukcyjnym. Wzrost w grupie osób starszych jest związany z wydłużeniem się wieku życia.

Identyfikacja obszarów problemowych.

Rynek pracy.

Głównym działem gospodarki gminy i zajęciem ludności jest rolnictwo oparte o indywidualne gospodarstwa rolne, dające rodzinie zatrudnienie dla 68,7% ludności czynnej zawodowo.

Poza sektorem rolniczym działają instytucje publiczne: urząd gminy, jednostki organizacyjne gminy, szkoły, podmioty ochrony zdrowia.

Ponadto, mieszkańcy gminy zajmują się: przemysłem i budownictwem (14,3%), handlem, transportem i gastronomią (6,4%) pozostała działalnością (0,9%).

W gminie Łomża w roku 2019 w rejestrze **REGON** zarejestrowanych było: 979 podmiotów, z czego: 884 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W tymże roku zarejestrowano: 99 nowe podmioty, a 39 podmioty zostały wyrejestrowane.

Bezrobocie.

Jednym z istotnych problemów występujących na terenie gminy jest **brak zatrudnienia i związane z tym ubóstwo.**

Według danych GUS, na dzień 31 grudnia 2019 roku w Gminie Łomża zarejestrowanych bezrobotnych było 5,4% mężczyzn i 8% kobiet, natomiast stopa bezrobocia wynosiła: 6,6% .

Analizując dane z poprzednich lat można zauważyć, że stopa bezrobocia ma tendencję spadkową, należy jednak pamiętać o tym, że ilość bezrobotnych może być znacznie wyższa ze względu na tzw. bezrobocie ukryte, które dotyczy głównie indywidualnych gospodarstw rolnych na wsi oraz osób zatrudnionych tzw. „na czarno”.

W Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łomża na lata 2018-2025, bezrobocie zostało wskazane jako jeden z istotnych problemów występujących na terenie gminy. Jego przyczyn należy upatrywać między innymi: w niskim poziomie wykształcenia oraz braku odpowiednich kwalifikacji zawodowych bądź ich dezaktualizacji. Istotny również wpływ na pozostawanie bez pracy ma wiek i płeć, a także stan zdrowia i kondycja fizyczna.

Rozwój regionowi – gminie, jest w stanie zapewnić jedynie wykształcone społeczeństwo, ukierunkowane na podnoszenie i uzupełnianie swoich umiejętności i kwalifikacji zawodowych.

Długotrwałe bezrobocie klientów OPS powoduje znaczne ich zubożenie. W 2019 roku z pomocy OPS skorzystały 203 rodzin, w tym 41 z powodu bezrobocia.

Wnioski: Nieodzownym jest zaplanowanie wsparcia uwzględniającego przeciwdziałanie bezrobociu - podniesienie bądź zdobycie kompetencji i kwalifikacji zawodowych, wyposażenie w umiejętności pożądane na rynku pracy.

Kolejnym problemem, na który należy zwrócić uwagę jest **sytuacja społeczna ludzi młodych i zjawisko "dziedziczenie ubóstwa"**. Młodzi ludzie wychowujący się w rodzinach, gdzie przynajmniej jedno z rodziców pozostaje bez pracy, gdzie rodzina od wielu lat korzysta z pomocy ośrodka pomocy, czerpią negatywne wzorce zachowań swoich rodziców, co prowadzi do wyuczonej bezradności, bierności i dziedziczenia modelowego korzystania z pomocy socjalnej.

Problem ten potwierdzają dane Powiatowego Urzędu Pracy. Ponadto młodzież z terenów wiejskich ma ograniczony dostęp do edukacji, co rzutuje później na znalezienie przez nią zatrudnienia.

Istotnym na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci problemem demograficznym, z jakim boryka się gmina jest odpływ młodych ludzi do miast. Nie jest to zjawisko znamienne tylko dla gminy Łomża, ale też i dla innych niewielkich gmin miejskich oraz gmin wiejskich. Młodzi ludzie wyjeżdżają w celu kształcenia się w ośrodkach edukacyjnych zlokalizowanych w mieście powiatowym, wojewódzkim. Proces ten spowodowany jest różnymi czynnikami, między innymi:

- ograniczoną ofertą z zakresu kształcenia,
- utrudnionym dostępem do różnorodnych form doksztalcania w postaci kursów, szkoleń, warsztatów,
- niskimi dochodami w rolnictwie,
- nieatrakcyjną ofertą zatrudnieniową,
- brakiem miejsc pracy,

- gorszymi warunkami życia na wsi czy w niewielkim mieście.

Wnioski: Aby przeciwdziałać czynnikom wykluczającym, wynikającym z zamieszkiwania w małym mieście oraz na wsi tj. wykluczenie transportowe, niska dostępność do edukacji, doksztalcenia, podnoszenia kwalifikacji i kompetencji zawodowych i form zagospodarowania czasu wolnego, a co za tym idzie niemożność podnoszenia kwalifikacji, bierność i niski poziom samooceny oraz wartości, **należy podjąć system działań z zakresu aktywizacji społecznej i zawodowej oraz działania umożliwiające wzmocnienie w funkcjonowaniu w życiu codziennym oraz pobudzenie aktywności do pokonywania problemów życiowych.**

Niepełnosprawność.

Problemem zdefiniowanym jako ważny, na terenie gminy Łomża, **jest niepełnosprawność; gdyż osoby z niepełnosprawnością stanowią grupę społeczną defaworyzowaną; zagrożoną marginalizacją i wykluczeniem społecznym.**

Osoby z niepełnosprawnością dotyka zjawisko dyskryminacji na rynku pracy. Należy także zwrócić uwagę na problem wykluczania tej grupy z życia społecznego. Wśród 203 rodzin - klientów pomocy społecznej korzystających z pomocy społecznej w 2019 roku, w 40 rodzinach występuje niepełnosprawność lub długotrwała choroba.

Wnioski: Należy podjąć działania umożliwiające osobom z niepełnosprawnością aktywne włączenie się w życie społeczności lokalnej, jak też tak zaplanować kierunki działań, by osoby te mogły w pełni korzystać z systemu wsparcia w zależności od występujących potrzeb. Jak też aktywnie działać na rynku pracy.

Istotnym obszarem problemowym jest **starzenie się społeczeństwa** – znacząca przewaga osób starszych w wieku poprodukcyjnym w stosunku do osób w wieku produkcyjnym, w tym dwukrotnie wyższa jest liczba kobiet niż mężczyzn (tendencja ogólnopolska, gdzie kobiety żyją znacznie dłużej od mężczyzn).

Grupa osób starszych z perspektywy systemu zabezpieczenia społecznego wymaga dostosowania do jej potrzeb odpowiedniej sfery usług społecznych. Osoby ze starszych grup wiekowych są bardziej narażone na ryzyko długotrwałej choroby, niepełnosprawności. Proces starzenia się lokalnej społeczności wynika także z pozytywnej przesłanki – wydłużania się średniego czasokresu życia.

Mimo znaczących – jak wykazują badania - zmian w trybie życia Polaków, nadal wysoki odsetek osób pali papierosy, znaczna liczba osób zmagających się z nadwagą, co ma również negatywny wpływ na poziom umieralności. Różnica między przeciętnym dalszym trwaniem życia kobiet i mężczyzn z obecnych 8,7 lat zmniejszy się do 5,8 lat. Zatem nadal będzie utrzymywać się nadumieralność mężczyzn, jednak jej skala będzie znacznie mniejsza.

Wnioski: Należy podjąć działania nakierowane na edukację z zakresu zdrowego trybu życia, edukację i profilaktykę zdrowotną z uwzględnieniem chorób cywilizacyjnych. Podjęcie szerokiego współdziałania lokalnych podmiotów w obszarze rozwoju różnorodnych form aktywnego spędzania czasu wolnego z wykorzystaniem nowoczesnych form aktywności ruchowych.

Aktywność społeczna, obywatelska i relacje międzyludzkie.

Problemem mającym coraz większe znaczenie dla lokalnych społeczności jest kwestia aktywności społecznej mieszkańców - członków lokalnej społeczności.

Zauważyć można że kontakty międzyludzkie cechuje nieufność, ostrożność oraz dbałość o własne sprawy. Sąsiedztwo pełni funkcje: kontrolną, informacyjną, świadczeniową, rzadziej towarzyską oraz integracyjną. Szczególnie istotne dla kształtowania się lokalnych społeczności jest sąsiedztwo świadczeniowe, przejawiające się wzajemną wymianą pewnych przysług czy też pomocy, jest ono jednak niedostatecznie rozwinięte; ze względu na dominującą przewagę bierności członków społeczności.

Zaobserwować również można niską aktywność obywatelską mieszkańców gminy. Zdecydowana większość mieszkańców, wykazuje się biernością w kwestiach dotyczących spraw gminy i relacji społecznych. Zauważa się brak poczucia sprawczości – wpływu na to, co dzieje się w ich gminach. Mało osób brało czynny udział w organizowaniu charytatywnych akcji na rzecz potrzebujących czy też przy organizowaniu festynów oraz lokalnych wydarzeń, pikników. Mieszkańcy nie są przyzwyczajeni do aktywności społecznej.

Wnioski: Konieczne jest podjęcie zintegrowanego działania podmiotów z obszaru polityki społecznej gminy w kierunku integracji i aktywizacji lokalnej społeczności.

Należy jednak podkreślić, iż nawet najlepiej zorganizowana pomoc nie zapobiegnie wykluczeniu społecznemu bez zwiększenia aktywności osób wykluczonych i włączenia w proces naprawczy ich samych oraz społeczności lokalnej, w której żyją.

Realizowane w tym zakresie przedsięwzięcia będą ukierunkowane na organizowanie społeczności lokalnych, poprzez edukację społeczną, inicjowanie ruchów samopomocowych, zachęcanie do udziału w lokalnych inicjatywach, promowanie działań wolontarystycznych, rozwijanie kontaktów między różnymi grupami oraz budowanie pozytywnych relacji między członkami społeczności.

Zabezpieczenie społeczne.

Obszar zabezpieczenia społecznego, to przestrzeń działania Ośrodka Pomocy Społecznej, który ukierunkowuje swoje zadania na umożliwienie osobom i rodzinom rozwiązanie lub zniwelowanie trudnych sytuacji życiowych, które nie są w stanie przezwyciężyć wykorzystując własne uprawnienia i możliwości.

Na podstawie danych wytworzonych na potrzeby działalności OPS ustalono, iż znaczny odsetek mieszkańców korzysta z różnych form pomocy. Liczba ludności to w 2019 roku: **11 162** mieszkańców, zaś liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy to: **582** osób.

Pomocy społecznej udziela się z powodów, które określa art.7 ustawy o pomocy społecznej.

Głównymi przyczynami występowania trudnej sytuacji są:

- ubóstwo,
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych,
- długotrwała lub ciężka choroba,
- bezrobocie,
- niepełnosprawność,
- potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności.

Problemy te powodują niemożność przezwyciężenia trudności i konieczność korzystania z systemu wsparcia OPS (z pomocy skorzystało 203 rodzin, i w większości były to świadczenia pieniężne).

Dominującą formą wsparcia jest pomoc w postaci pracy socjalnej (w 2019 roku skorzystało z niej 205 rodzin objętych pomocą ośrodka). Jest ona ważną i niezbędną formą pracy z osobami i rodzinami. Należy rozwijać tę formę wsparcia uwzględniając indywidualne potrzeby osób wymagających pomocy.

Sytuacja rodzin.

W obecnym czasie, w dobie kryzysu wartości, kryzysu rodziny, zaniku więzi rodzinnych i pokoleniowych niezwykle istotnym staje się dbałość o wartości budujące życie rodzinne i stosunki międzyludzkie: poszanowanie człowieka, życzliwość, pomoc osobom potrzebującym, starszym, niepełnosprawnym. Wszelkie działania skierowane do rodziny to podstawa działania instytucji działających w sferze polityki społecznej gminy.

Uwzględniając bieżącą pracę pracowników Ośrodka oraz rozpoznanie środowiska prowadzone w ramach wieloletniej pracy socjalnej pracowników socjalnych, powstał obraz odbiorców wsparcia. Klienci OPS, w znacznej większości to rodziny, w szczególności rodziny z dziećmi. Niewielką grupę stanowią osoby samotne nie osadzone w rodzinie.

Z danych Ośrodka Pomocy Społecznej wynika, iż pomocą społeczną w formie świadczeń finansowych i rzeczowych w 2019 roku objęto 22 rodziny, gdzie występuje **wielodzietność lub potrzeba ochrony macierzyństwa.**

Rodziny niepełne to 18 rodzin, w których jest 46 dzieci.

Podstawowymi czynnikami determinującymi powstawanie i rozmiary zbiorowości rodzin niepełnych są:

- rozwiązanie małżeństwa przez rozwód, separację,
- porzucenie rodziny
- śmierć współmałżonka,
- urodzenia pozamałżeńskie,
- oraz czasowa nieobecność jednego z rodziców (m.in. charakter pracy rodzica, pobyt w zakładzie karnym, dłuższe leczenie w szpitalu, dłuższy pobyt za granicą)¹.

Problemem, który również bardzo zaznacza się w rodzinach, a zwłaszcza w rodzinach wychowujących dzieci jest **bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego.** spowodowana wielodzietnością i niepełnością rodzin.

Ważnym problemem występującym w rodzinach jest również zjawisko, które jest znamienne dla naszych czasów, a mianowicie **patologizacja rodzin** prowadząca do zaburzeń w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych rodziców; wobec których konieczne było zastosowanie ograniczenia władzy rodzicielskiej przez ustanowienie nadzoru kuratora.

W pracy z rodziną bardzo znaczącą rolę odgrywają różnego rodzaju intensywne formy wspomagania rodziny w procesie wychowania dziecka – poradnictwo psychologiczne, pedagogiczne,

¹ 19, Kozdrowicz E., 1989, s.15

z zakresu profilaktyki, wspomagania rozwoju, itp., w zależności od występujących potrzeb. Ponadto praca specjalistów nad relacjami w rodzinie, nad terapią zachowań z obszaru uzależnień, przemocy domowej.

W związku ze wzrostem liczby rodzin potrzebujących wsparcia w zakresie bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i potrzeby ochrony macierzyństwa, zdiagnozowano, iż wymagają one wsparcia nie tylko finansowego, ale bardzo często, wsparcia specjalistycznego.

Działania pomocowe powinny koncentrować się na dodatkowym doradztwie specjalistycznym, w tym: psychologów, pedagogów, asystentów rodziny, czy prowadzeniu grup wsparcia/edukacji dla tychże rodzin.

Planowane działania wspierające dla tych rodzin są niezbędne i powinny mieć charakter wielozakresowy, mający na celu zapobieganiu powstawania sytuacji patologicznych.

Wnioski: Istotnym i pożądanym staje się więc, zapewnienie specjalistycznego wsparcia rodzin w kryzysie; uwzględniającego doradztwo, wsparcie: indywidualne, grupowe, rodzinne. Kontynuacja prowadzonych form wsparcia oraz rozwijanie ich i tworzenie też nowych rozwiązań.

Pomoc w opiece i wychowaniu dzieci i młodzieży.

Wspieranie rodziny, to nieodłącznie pomoc w opiece i wychowaniu dzieci. Priorytetowym działaniem w ramach Programu Aktywności Lokalnej staje się praca z dziećmi i młodzieżą; w szczególności znajdującymi się w niekorzystnym położeniu, wykluczonymi społecznie lub zagrożonymi tym zjawiskiem, wychowującymi się w rodzinach w których występują problemy opiekuńczo - wychowawcze.

Należy zwrócić uwagę na młodych ludzi wychowujących się i zamieszkujących obszary wiejskie, znajdujących się w gorszej sytuacji ekonomicznej i społecznej niż ich rówieśnicy w dużych aglomeracjach miejskich. Aby sprostać tym nierównościom młodzież z małych miejscowości, szczególnie musi zdobywać różnego rodzaju umiejętności, wykształcenie, potrzebne na rynku pracy kwalifikacje. Nie jest ona w stanie samodzielnie poradzić sobie z barierami i utrudnieniami jakie stwarza im własne środowisko, potrzebuje więc wsparcia z zewnątrz w pokonywaniu trudności związanych ze zmianą modelu życia, które polegałoby na uczeniu aktywnych zachowań mogących wpłynąć na poprawę własnej sytuacji i najbliższego otoczenia. Rzadko kiedy młodzi ludzie pomoc mogą uzyskać w rodzinach. Często rodzice sami nie radzą sobie w nowych warunkach ekonomicznych i społecznych.

Istnieje potrzeba wprowadzania programów aktywizujących, które wspierałyby aspiracje edukacyjne i zwiększały umiejętności społeczne i zawodowe. Wielu uczniów pochodzących z terenów wiejskich ma problemy z adaptacją w szkołach ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych znajdujących się w większych miejscowościach. Ponadto nierzadko osiąga gorsze wyniki w nauce co spowodowane może być problemami z przystosowaniem się do nowych wymagań, zmęczeniem związanym z koniecznością dojeżdżania do szkoły, itp. Konieczność przystosowania się do nowych warunków i sprostania stawianym wymaganiom powoduje stres i pogorszenie funkcjonowania młodych ludzi. Uczniowie z niewielkich miejscowości są mniej atrakcyjni towarzysko dla nowych grup rówieśniczych, a na spotkania z dawnymi kolegami w swoim miejscu zamieszkania nie mają czasu, bądź możliwości co wpływa na ograniczenie kontaktów społecznych, a także na poziom samooceny i wiary w siebie, co z kolei przyczynić się może do małej aktywności i motywacji do podejmowania jakichkolwiek działań.

Niezwykle istotnym staje się zapewnienie oferty zajęć aktywnego i twórczego spędzania czasu wolnego, rozwoju zainteresowań i potrzeb poprzez zajęcia edukacyjne, sportowe, artystyczne, turystyczne, itp. w świetlicach szkolnych, wiejskich, Gminnym Domu Kultury.

Partnerstwo w realizacji wsparcia rodzin, dzieci i młodzieży oraz społeczności lokalnych.

Instytucje działające w obszarze polityki społecznej gminy, prowadzą swoje działania w oparciu o partnerską współpracę na rzecz społeczności lokalnej, w szczególności na rzecz: rodzin, dzieci i młodzieży, osób z niepełnosprawnością, osób starszych, chorych, samotnych.

Organizacja kompleksowego i skutecznego wsparcia rodziny ze szczególnym zwróceniem uwagi na dzieci i młodzież, to jeden z priorytetowych obszarów wymagających zintegrowania działań wielu podmiotów. Partnerska współpraca samorządowych jednostek gminnych, to podstawa, ale też początek poszerzania koalicji o organizacje pozarządowe, organizacje kościelne i inne podmioty działające na obszarze gminy.

Znaczącą rolę ma współpraca jednostek samorządowych z organizacjami Kościelnymi, organizacjami pozarządowymi działającymi w sferze pracy z dziećmi, młodzieżą, rodziną – Caritasem, Parafiami Katolickimi, Towarzystwem Przyjaciół Dzieci.

Szczególne znaczenie w nowoczesnej rzeczywistości ma rozszerzanie partnerstwa na współpracę międzygminną, dającą możliwości integracji i budowania pozytywnych relacji międzyludzkich w społeczeństwie opartych na współdziałaniu lokalnych społeczności na większym obszarze, wzbogaconym doświadczeniem, różnorodnością rozwiązań, jak też i zwiększoną efektywnością.

Partnerskie działania wielu podmiotów, to zwiększona oferta proponowanych działań, jak też budowanie relacji społecznych opartych na współpracy i współdziałaniu ukierunkowanym na wspólnym osiągnięciu celów.

Wnioski: Partnerska współpraca na rzecz rozwiązywania problemów społeczności lokalnej i organizowania wsparcia mieszkańcom, to jedno z priorytetowych zadań do realizacji i klucz do efektywnego działania w ramach programu Aktywności Lokalnej.

V. Diagnoza sytuacji grup wykluczonych społecznie

Sporządzona diagnoza wskazuje na to, że wsparcia wymagają osoby i rodziny najbardziej nieporadne i uwikłane w problemy życiowe, wymagające specjalistycznej pomocy, by rozwiązywać trudne sytuacje życiowe, których nie są w stanie rozwiązać samodzielnie, wykorzystując własne zasoby i możliwości.

Osoby te i rodziny dotknięte są nieprawidłowościami zakłócającymi ich funkcjonowanie w społeczeństwie, zgodne z powszechnie przyjętymi normami, w szczególności w zakresie społecznym i zawodowym.

Są to z reguły środowiska niechętnie do samodzielnego podejmowania aktywności, w których wzbudzenie motywacji wymaga odpowiednio dostosowanych oddziaływań, w ramach kompleksowego systemu wsparcia.

Działania w ramach Programu należy kierować na wzmocnienie tych osób i rodzin w zakresie funkcjonowania w codziennym życiu, poprzez pobudzenie aktywności do pokonywania problemów życiowych.

Identyfikacja problemów społecznych jest jednym z najważniejszych elementów każdego postępowania diagnostycznego, mającego określić zasadnicze problemy i ewentualne kierunki ich rozwiązywania.

Biorąc pod uwagę analizę problemów i potrzeb mieszkańców Gminy Łomża, wyodrębniono najważniejsze obszary problemowe:

- bezrobocie lub brak możliwości zatrudnienia,
- zła sytuacja zdrowotna osób lub członków rodzin – długotrwała choroba i niepełnosprawność,
- potrzeba ochrony macierzyństwa i wielodzietności,
- występowanie problemów opiekuńczo – wychowawczych w rodzinach,
- potrzeba zagospodarowania czasu wolnego, rozwijania uzdolnień, nabywania nowych umiejętności,
- potrzeba aktywizowania społeczności lokalnej we wszystkich obszarach życia społecznego.

Działania w ramach Programu będą kierowane na wzmocnienie osób i rodzin, w zakresie funkcjonowania w codziennym życiu poprzez pobudzanie aktywności do pokonywania problemów życiowych.

Nieodzownym jest zaplanowanie wsparcia uwzględniającego przeciwdziałanie bezrobociu - podniesienie bądź zdobycie kompetencji i kwalifikacji zawodowych, wyposażenie w umiejętności pożądane na rynku pracy oraz zagospodarowania czasu wolnego, w szczególności dzieci i młodzieży.

Pożądanym staje się podjęcie działań w kierunku wyeliminowania lub złagodzenia barier zdrowotnych utrudniających funkcjonowanie w społeczeństwie bądź powodujących oddalenie od rynku pracy.

Należy uwzględnić jako priorytetowe zaplanowanie systemu działań w kierunku wsparcia rodzin uwzględniając potrzeby dzieci, młodzieży.

Istotnym jest, aby osoby i rodziny zagrożone marginalizacją i wykluczeniem społecznym zostały objęte kompleksowym wsparciem ukierunkowanym na podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia tych osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem lokalnym.

Konieczna jest indywidualna pomoc i wsparcie ze strony powołanych w tym celu instytucji i organizacji.

Należy jednak podkreślić, iż nawet najlepiej zorganizowana pomoc nie zapobiegnie wykluczeniu społecznemu bez zwiększenia aktywności osób wykluczonych i włączenia w proces naprawczy ich samych oraz społeczności lokalnej, w której żyją.

Realizowane w tym zakresie przedsięwzięcia będą ukierunkowane na organizowanie społeczności lokalnych, w tym młodzieży poprzez edukację społeczną, inicjowanie ruchów samopomocowych, zachęcanie do udziału w lokalnych inicjatywach, promowanie działań wolontarystycznych, rozwijanie kontaktów między różnymi grupami oraz budowanie pozytywnych relacji między członkami społeczności.

VI. Odbiorcy programu – grupy docelowe.

Identyfikacja profilu społecznego środowiska lokalnego oraz osób objętych działaniami PAL dokonana została w oparciu o wyniki diagnozy problemów społecznych jak również poprzez rozpoznawanie potrzeb w terenie.

Działania w ramach Programu Aktywności Lokalnej będą skierowane do mieszkańców gminy Łomża - członków społeczności lokalnej, a w szczególności do osób lub rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.

Programem będą objęte dwa rodzaje społeczności:

- **Społeczność lokalna terytorialna w której podstawowym wyróżnikiem jest łączące mieszkańców terytorium zamieszkania, o określonym obszarze.**
- **Społeczność lokalna kategorialna – środowiska osób o podobnych potrzebach, problemach, dysfunkcjach, ograniczeniach.**

Grupę docelową stanowią:

Środowisko zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym:

- osoby lub rodziny korzystające ze świadczeń z pomocy społecznej zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej lub kwalifikujące się do objęcia wsparciem pomocy społecznej, tj. spełniające co najmniej jedną z przesłanek określonych w art. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;
- osoby, o których mowa w art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym;
- osoby przebywające w pieczy zastępczej lub opuszczające pieczę zastępczą oraz rodziny przeżywające trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, o których mowa w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- osoby nieletnie, wobec których zastosowano środki zapobiegania i zwalczania demoralizacji i przestępczości zgodnie z ustawą z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich
- osoby przebywające w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, o których mowa w ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.);
- osoby z niepełnosprawnością – osoby niepełnosprawne w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, a także osoby z zaburzeniami psychicznymi, w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 1994r. o ochronie zdrowia psychicznego
- rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością, o ile co najmniej jeden z rodziców lub opiekunów nie pracuje ze względu na konieczność sprawowania opieki nad dzieckiem z niepełnosprawnością;
- osoby zakwalifikowane do III profilu pomocy, zgodnie z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy
- osoby niesamodzielne;
- osoby bezdomne lub dotknięte wykluczeniem z dostępu do mieszkań;

- osoby odbywające kary pozbawienia wolności;
- osoby korzystające z PO PŻ.

Otoczenie osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym – to osoby spokrewnione lub niespokrewnione z osobami zagrożonymi ubóstwem lub wykluczeniem społecznym wspólnie zamieszkujące i gospodarujące, a także inne osoby z najbliższego środowiska osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.

Za otoczenie osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym można uznać wszystkie osoby, których udział w projekcie jest niezbędny dla skutecznego wsparcia osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Do otoczenia osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym należą także osoby sprawujące rodzinną pieczę zastępczą lub kandydaci do sprawowania rodzinnej pieczy zastępczej, osoby prowadzące rodzinne domy dziecka i dyrektorzy placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego.

Program Aktywności Lokalnej Gminy Łomża pn. „Aktywna społeczność” będzie skierowany do:

- mieszkańców Gminy Łomża – członków społeczności lokalnej (mieszkańcy gminy, sołectwa;
- mieszkańców Gminy Łomża korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, w szczególności z POPŻ;
- osób pozostających bez pracy do 35 roku życia oraz powyżej 50 roku życia;
- osób traktowanych jako otoczenie osób wykluczonych społecznie – wszystkie osoby z najbliższego środowiska, których udział jest niezbędny dla skutecznego wsparcia osób defaworyzowanych.

Działania Programu skierowane będą również do innych grup i środowisk funkcjonujących na terenie Gminy Łomża, które ze względu na stopień problemów jak też i specyfikę profilu społecznego będą zaliczane do grup lub środowisk defaworyzowanych, wymagających wsparcia, a których potrzeba włączenia w proces działań aktywnej integracji wyniknie w trakcie realizacji PAL.

VII. Cele Programu Aktywności Lokalnej Gminy Łomża pn. „Aktywna społeczność”

Celem nadrzędnym Programu Aktywności Lokalnej Gminy Łomża pn. „Aktywna społeczność” jest zwiększenie aktywności oraz integracji lokalnej społeczności, ze szczególnym uwzględnieniem grup defaworyzowanych i środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym - poprzez rozwiązywanie problemów lokalnych oraz eliminację czynników prowadzących do wykluczenia społecznego i przeciwdziałanie temu zjawisku we wszystkich obszarach życia społecznego. Przy aktywnym włączeniu członków lokalnej społeczności. Działania PAL mają doprowadzić w końcowym rezultacie do podniesienia poziomu i jakości życia obywateli.

Cele główne i szczegółowe Programu Aktywności Lokalnej:

I cel główny: ROZWÓJ LOKALNY

Obszary celu głównego:

- w aspekcie społecznym – ukierunkowanie działań dążących do zintegrowanej, aktywnej i sieciowo zorganizowanej wspólnoty lokalnej;
- w aspekcie gospodarczym – poprawa jakości kapitału ludzkiego, kwalifikacji zawodowych i społecznych niezbędnych w procesie aktywizacji zawodowej mieszkańców, a w konsekwencji zwiększenie zatrudnienia;
- w aspekcie kulturowym – zaangażowanie mieszkańców w życie wspólnoty, z poszanowaniem tradycji lokalnej, zwiększenie dostępu do dóbr kultury, zwiększenie uczestnictwa w kulturze.

II cel główny: AKTYWNA INTEGRACJA

Obszary celu głównego:

- reintegracja społeczna - odbudowa i podtrzymanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu;
- reintegracja zawodowa – odbudowa i podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy;
- zapobieganie procesom ubóstwa, marginalizacji i wykluczenia społecznego.

Cele główne Programu Aktywności Lokalnej będą realizowane za pomocą celów szczegółowych:

Obszary celów szczegółowych:

- wzrost poziomu integracji społecznej, osób zagrożonych wykluczeniem społecznymi wykluczonych, a tym samym zmniejszenie obszaru wykluczenia społecznego,
- aktywizacja grup zagrożonych wykluczeniem społecznym we wszystkich obszarach życia społecznego, w tym także rynku pracy oraz zwiększenia ich potencjału rozwojowego,
- zwiększenie aktywności mieszkańców oraz ich świadomości obywatelskiej, aktywizacja społeczności do samopomocy.

Cele szczegółowe Programu Aktywności Lokalnej:

1. zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego,
2. zapobieganie marginalizacji osób i rodzin poprzez wyrównywanie szans dla grup defaworyzowanych,
3. zwiększenie wiedzy na temat potrzeb i problemów grup i społeczności lokalnych,
4. zwiększenie świadomości obywatelskiej grup i społeczności lokalnych,
5. wsparcie postaw obywatelskich poprzez wsparcie działań prospołecznych,
6. zwiększenie dostępności mieszkańców do informacji na temat ich praw i obowiązków,
7. zwiększenie gotowości mieszkańców do podejmowania aktywności w zakresie samodzielnego rozwiązywania problemów lokalnych oraz problemów społecznych,
8. zwiększenie kompetencji społecznych i zawodowych w przypadku osób pozostających poza rynkiem pracy,
9. poprawę jakości życia poprzez zaspokojenie potrzeb społecznych.

VIII. Kierunki działań Programu Aktywności Lokalnej Gminy Łomża pn. „Aktywna społeczność”

Właściwe ukierunkowanie działań prowadzonych w procesie realizacji Programu umożliwi osiągnięcie założonych celów odzwierciedlonych w osiągniętych rezultatach.

Działania w ramach PAL będą ukierunkowane na:

- ograniczanie obszarów skrajnego ubóstwa,
- promocję działań prospołecznych,
- wspieranie rozwoju różnych form aktywizacji zawodowej, zdrowotnej, edukacyjnej i społecznej mieszkańców,
- wspieranie lokalnych inicjatyw obywatelskich,
- upowszechnianie kształcenia ustawicznego,
- ułatwienie dostępu do poradnictwa i informacji,
- zwiększenie aktywności lokalnych instytucji i organizacji oraz podejmowanie przez nie współpracy na rzecz rozwiązywania lokalnych problemów (rozwój lokalnych partnerstw),
- wspieranie rozwoju podmiotów gospodarki społecznej.

Cele Programu Aktywności Lokalnej Gminy Łomża pn. „Aktywna społeczność” realizowane będą poprzez podejmowanie następujących działań:

Lp.	Nazwa zadania	Opis działania	Podmiot realizujący działanie	Wartość
1	Instrumenty aktywnej integracji o charakterze społecznym	Wsparcie psychologiczne	Placówka Kształcenia Ustawicznego „LOGOS” Centrum Edukacyjne Jan Romańczuk	21 osób
		Warsztaty aktywizacyjne		21 osób
		Praca socjalna	Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Łomża	2 pracowników
2	Instrumenty aktywnej integracji o charakterze zawodowym	Szkolenia zawodowe	Placówka Kształcenia Ustawicznego „LOGOS” Centrum Edukacyjne Jan Romańczuk	21 osób
		Doradztwo zawodowe i kreowanie podstaw	Placówka Kształcenia	21 osób

		przedsiębiorczych	Ustawicznego „LOGOS” Centrum Edukacyjne Jan Romańczuk	
3	Działania o charakterze środowiskowym	Aktywizacja społeczna (warsztaty środowiskowe)	Placówka Kształcenia Ustawicznego „LOGOS” Centrum Edukacyjne Jan Romańczuk	21 osób
		Aktywizacja społeczna (plenerowy koncert filharmonii)	Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Łomża	1 koncert
		Aktywizacja społeczna (piknik rodzinny)	Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Łomża	1 piknik
		Aktywizacja społeczna (piknik rodzinny)	Placówka Kształcenia Ustawicznego „LOGOS” Centrum Edukacyjne Jan Romańczuk	1 piknik
5	Zasiłki	Wypłata zasiłków dla uczestników projektu	Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Łomża	21 osób

IX. Zasoby niezbędne do uzyskania założonych celów Programu Aktywności Lokalnej Gminy Łomża pn. „Aktywna społeczność”.

1. Znajomość potrzeb i problemów społecznych poprzedzona dokonywaniem bieżącej analizy i oceny zjawisk oraz procesów społecznych.
2. Profesjonalny i wykwalifikowany zespół pracowników.
3. Deklaracja partnerskiej współpracy ze strony instytucji i Placówki Kształcenia Ustawicznego „LOGOS” Centrum Edukacyjne Jan Romańczuk z Łomży.

X. Szczegółowy opis i harmonogram planowanych działań.

Realizację Programu Aktywności Lokalnej przewiduje się na rok 2020. Program ma charakter otwarty, natomiast na podstawie problemów występujących w środowisku lokalnym, będzie występowała możliwość realizowania projektów ukierunkowanych na wskazane obszary.

Dane dotyczące sytuacji społeczno-zawodowej oraz potrzeb i problemów mieszkańców korzystających ze wsparcia Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Łomża gromadzone są na bieżąco w ramach działalności Ośrodka.

W oparciu o analizę potrzeb oraz zasobów instytucjonalnych i kadrowych, możliwe będzie zaplanowanie działań aktywnej integracji, w oparciu o dobór instrumentów aktywnej integracji: społecznej, zawodowej, edukacyjnej i zdrowotnej.

Planowane jest aktywizowanie środowisk lokalnych oraz angażowanie mieszkańców do udziału w rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów, w oparciu o współpracę z zainteresowanymi podmiotami – realizatorami programu.

Zakłada się zapewnienie niezbędnego wsparcia instytucjonalnego i poradnictwa specjalistycznego przy realizacji zamierzonych działań.

Szczegółowy plan działań wynika z projektu „Aktywna społeczność Gminy Łomża i Wizna”, dofinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Priorytetem będzie partnerska współpraca w realizacji przedsięwzięć w ramach projektu.

W realizację PAL włączeni zostaną członkowie społeczności lokalnej oraz całe społeczności.

Szczegółowy opis działań i harmonogram ich realizacji objętych działaniami na obszarze działania OPS Gminy Łomża przedstawia poniższe zestawienie:

Nazwa zadania	Nazwa działania	Opis działania	Nazwa produktu	Data rozpoczęcia działania	Data zakończenia działania
Instrumenty aktywnej integracji o charakterze społecznym	Wsparcie psychologiczne	Każdy z uczestników projektu skorzysta ze wsparcia psychologicznego. Wsparcie będzie odpowiadało na indywidualne zapotrzebowanie konkretnych uczestników	Ilość osób objętych wsparciem psychologicznym (21 osób)	07.2020	11.2020
			Ilość przeprowadzonych godzin spotkań z psychologiem (21 godzin)		
	Praca socjalna	Każdy z uczestników projektu zostanie objęty pracą socjalną. Będzie ona realizowana na bieżąco. Pracownicy socjalni będą prowadzić nadzór nad realizacją kontraktów oraz wprowadzać ewentualnie	Ilość realizowanych kontaktów (21 kontraktów)	07.2020	12.2020
			Ilość osób objętych kontraktami socjalnymi (21 osób)		

		działania korygujące.			
	Warsztaty aktywizacyjne	Uczestnicy będą mieli możliwość skorzystania z warsztatów aktywizacyjnych, które przyczynią się do nabycia podstawowych umiejętności niezbędnych do podniesienia kompetencji życiowych i umiejętności społeczno – zawodowych umożliwiających docelowo powrót do życia społecznego w tym na rynek pracy i aktywizację zawodową.	Ilość osób uczestniczących w warsztatach (21 osób)	07.2020	09.2020
Instrumenty aktywnej integracji o charakterze zawodowym	Szkolenia zawodowe	Szkolenia zgodne ze diagnozowanymi predyspozycjami uczestników, ich warunkami psychofizycznymi (badania lekarskie). Szkolenia zakończą się egzaminem.	Ilość osób uczestniczących w szkoleniach (21 osób)	07.2020	12.2020
	Doradztwo zawodowe i kreowanie postaw przedsiębiorczych	Uczestnicy wezmą udział w warsztatach i grupowym doradztwie zawodowym zgodnie z	Ilość osób uczestniczących w doradztwie zawodowym (21 osób)	07.2020	07.2020

		zapotrzebowanie m.	Ilość osób uczestniczących w zajęciach z zakresu kreowania postaw przedsiębiorczych (21 osób)		
Działania o charakterze środowiskowym	Aktywizacja społeczna	Działania realizowane będą w środowisku uczestników projektu, dając trwałą podwalinę pod aktywizację zawodową uczestników. Zostaną zorganizowane: warsztaty środowiskowe, plenerowy koncert filharmonii oraz piknik rodzinny.	Ilość osób w warsztatach środowiskowych (21 osób)	07.2020	11.2020
			Liczba dni warsztatów (5 dni)		
			Ilość uczestników plenerowego koncertu filharmonii (62 osoby)		
			Liczba plenerowych koncertów filharmonii (1 koncert)		
			Ilość uczestników festynu rodzinnego (62 osoby)		
			Liczba zorganizowanych festynów (1 festyn)		
Zasiłki	Wypłaty zasiłków dla uczestników projektu	W ramach działania wypłacane będą zasiłki oraz stypendia szkoleniowe dla uczestników projektu.	Ilość osób objętych zasiłkami i stypendiami w projekcie (21 osób)	07.2020	12.2020

Partnerstwo w realizacji Programu Aktywności Lokalnej Gminy Łomża pn. „Aktywna społeczność”

Program aktywności lokalnej Gminy Łomża pn. „Aktywna społeczność” zostanie oparty o partnerstwo lokalne zainicjowane przez ośrodek pomocy społecznej, z podmiotami działającymi w sferze polityki społecznej gminy, w celu realizacji działań na rzecz aktywizacji społecznej

i rozwiązywania problemów społeczności lokalnej oraz w celu zapewnienia współpracy i koordynacji działań instytucji i organizacji istotnych dla zaspokajania potrzeb członków społeczności lokalnej.

W związku z realizacją projektu „Aktywna społeczność Gminy Łomża i Wizna” w ramach Osi Priorytetowej IX. Rozwój lokalny, Działania 9.1. Rewitalizacja społeczna i kształtowanie kapitału społecznego Program Aktywności Lokalnej Gminy Łomża „Aktywna społeczność” realizowany będzie w partnerstwie z Gminą Wizna i Placówką Edukacyjną „LOGOS” Centrum Edukacyjne Jan Romańczuk z Łomży – zgodnie z zapisami umowy partnerskiej.

W odniesieniu do rozwoju lokalnego współcześnie coraz większe znaczenie mają oddolne czynniki rozwoju, których podstawą jest lokalna aktywność i przedsiębiorczość.

O rozwoju lokalnym decyduje kapitał społeczny i umiejętność współdziałania samorządu z partnerami społecznymi i prywatnymi, a także umiejętne wykorzystanie i organizacja wszelkich systemów wsparcia inicjatyw lokalnych, dzięki którym jest możliwy rozwój i poprawa konkurencyjności.

Sprawia to, że **partnerstwo społeczne staje się nieodzownym elementem rozwoju lokalnego.**

Partnerstwo lokalne odnosi się do współpracy pomiędzy różnorodnymi partnerami, którzy wspólnie w sposób systematyczny, trwały i z wykorzystaniem innowacyjnych metod oraz środków planują, projektują, wdrażają i realizują określone działania i inicjatywy, których celem jest rozwój lokalnego środowiska społeczno-gospodarczego i budowa tożsamości lokalnej wśród członków danej społeczności.

Lokalna współpraca partnerów społecznych sprawia, że osiągnięte korzyści dla uczestników partnerstwa jak i społeczeństwa są dużo wyższe niż indywidualne zyski.

Zadaniem stojącym przed społecznościami lokalnymi jest podtrzymywanie procesu partnerstwa społecznego w działaniach prowadzących do integracji społecznej i dążenie do lepszej koordynacji działań, finansowania przedsięwzięć w dłuższym czasie (programy wieloletnie zamiast akcji), koncentracji na integracji społecznej.

Partnerstwa społeczne pozwalają zaktywizować organizacje, instytucje i osoby ważne dla społeczności lokalnej w celu wspólnego rozwiązywania istniejących już problemów oraz przyjmowania strategii działania rozwojowego.

W kontekście rozwoju lokalnego, współpracy służącej rozwiązaniu problemów społecznych, partnerstwa lokalne ma wartość szczególną.

XI. Przewidywane rezultaty realizacji Programu Aktywności Lokalnej Gminy Łomża pn. „Aktywna społeczność”

Wskaźniki produktu:

1. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 21 osób.
2. Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie – 0 osób.
3. Ilość osób objętych szkoleniami/ doradztwem w zakresie kompetencji cyfrowych – 0 osób.
4. Ilość osób objętych działaniami aktywnej integracji o charakterze społecznym – 21 osób.
5. Ilość osób uczestniczących w działaniach aktywnej integracji o charakterze zawodowym – 21 osób.
6. Liczba zorganizowanych działań o charakterze środowiskowym – 2 inicjatywy.

7. Ilość uczestników korzystających z zasiłków w projekcie – 21 osób.
8. Liczba godzin wsparcia psychologicznego – 21 godzin.
9. Liczba godzin warsztatów aktywizacyjnych – 8 godzin.
10. Liczba godzin wsparcia doradcy zawodowego – 21 godzin.
11. Liczba godzin warsztatów w ramach instrumentów zawodowych – 6 godzin.
12. Liczba osób uczestniczących w warsztatach środowiskowych – 62 osób.
13. Liczba godzin warsztatów środowiskowych – 30 godzin.

Wskaźniki rezultatu:

1. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, poszukujących pracy po opuszczeniu programu – 2 osoby.
2. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu – 13 osób.
3. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) – 1 osób.

Wszelkie zakładane rezultaty przyczynią się do nabycia umiejętności umożliwiających prawidłowe funkcjonowanie w społeczeństwie, w tym na rynku pracy; w szczególności przez osoby z grup defaworyzowanych; ze środowisk wykluczonych społecznie bądź zagrożonych tym zjawiskiem.

XII. Realizatorzy Programu Aktywności Lokalnej Gminy Łomża pn. „Aktywna społeczność”

Realizacja Programu oparta jest na partnerstwie i współpracy w zakresie organizowania na terenie Gminy Łomża przedsięwzięć wykorzystujących aktywne formy pomocy.

Głównym realizatorem Programu Aktywności Lokalnej Gminy Łomża pn. „Aktywna społeczność” jest Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Łomża oraz Lider projektu - Placówka Kształcenia Ustawicznego „LOGOS” Centrum Edukacyjne Jan Romańczuk z Łomży. Koordynatorem Programu jest Kierownik Ośrodka Pomocy Społecznej.

Współrealizatorami programu są podmioty, instytucje i organizacje działające w sferze polityki społecznej Gminy Łomża, które w ramach swoich kompetencji posiadają możliwości wspierania inicjatyw społecznych, tworzenia poczucia przynależności do danej społeczności oraz mobilizowania i wspierania rozwoju jednostki, grupy i społeczności lokalnej:

1. Urząd Gminy Łomża;
2. Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
3. Jednostki Organizacyjne Gminy;
4. Placówki edukacyjne (szkoły, przedszkola);
5. Placówki kulturalne (GOK, Biblioteka);
6. Organizacje pozarządowe;
7. Policja;
8. Niepubliczne Zakłady Opieki Zdrowotnej;
9. Parafie i Organizacje kościelne;
10. Społeczności lokalne.

XIII. Finansowanie Programu Aktywności Lokalnej Gminy Łomża pn. „Aktywna społeczność”

Przewiduje się, że działania realizowane w ramach Programu Aktywności Lokalnej

Gminy Łomża pn. „Aktywna społeczność” będą finansowane z następujących źródeł:

- środków pochodzących z budżetu gminy;
- środków własnych podmiotów zaangażowanych w realizację działań w ramach realizacji PAL;
- środków pochodzących z budżetu państwa;
- środków z funduszy Unii Europejskiej;

Zgodnie z założeniami wniosku o dofinansowanie realizacji projektu pt. „Aktywna społeczność Gminy Łomża i Wizna” finansowanie działań w ramach Programu Aktywności Lokalnej Gminy Łomża przedstawia poniższe zestawienie:

Nazwa zadania	Wydatki kwalifikowalne			Dofinansowanie		
	<i>Wydatki ogółem</i>	<i>Lider</i>	<i>OPS Gminy Łomża</i>	<i>Wydatki ogółem</i>	<i>Lider</i>	<i>OPS Gminy Łomża</i>
Zadanie 1. Instrumenty aktywnej integracji o charakterze społecznym	25 600,00	0,00	8 700,00	25 600,00	0,00	8 700,00
Zadanie 2. Instrumenty aktywnej integracji o charakterze zawodowym	143 295,00	0,00	0,00	143 295,00	0,00	0,00
Zadanie 3. Działania o charakterze środowiskowym	67 300,00	0,00	14 000,00	67 300,00	0,00	14 000,00
Zadanie 4. Zasiłki	16 400,00	0,00	8 400,00	0,00	0,00	0,00
Koszty pośrednie	63 148,75	0,00	8 000,00	63 148,75	0,00	8 000,00
OGÓŁEM	315 743,75	0,00	39 100,00	299 343,75	0,00	30 700,00

XIV. Monitoring realizacji Programu Aktywności Lokalnej Gminy Łomża „Aktywna społeczność”

Monitoring będzie prowadzony na bieżąco przez realizatorów PAL, a jego celem będzie ustalenie skuteczności podejmowanych działań oraz stosowanych metod pracy dążących do osiągnięcia zamierzonych rezultatów.

Prowadzona analiza pozwoli na ocenę oczekiwanych wyników już przyjętych zadań. W przypadku stwierdzenia rozbieżności między założeniami a rezultatami na bieżąco będą dokonywane zmiany w przyjętych założeniach i/ lub metodach pracy, co umożliwi osiągnięcie jak najlepszych rezultatów.